

Onafhankelijk weekblad
sinds 1877

2 november 2023

Jaargang 147 / Nr. 44

€ 6,45

DE GROENE AMSTERDAMMER

De rechters zijn bang

De groeiende dreiging van de onderwereld op de rechtsstaat

Het onmetelijke verdriet in Israël en Gaza

Idfa 2023

De hoogtepunten

Onderzoek

Bedreiging van rechters en aanklagers

‘Onbevangen kan ik niet meer zijn’

Door de verharding van de onderwereld worden in de bovenwereld meer mensen beveiligd dan ooit. Ruim de helft van de officieren van justitie en rechters in Nederland kreeg zelfs te maken met bedreigingen. Hoe beïnvloedt dit de rechtsstaat?

Romy van der Burgh, Rasit Elibol & Marieke Rotman
beeld Olivia Ettema

Wie afsprekt met iemand die in de zwaarste vorm van beveiliging zit, krijgt in de aanloop naar de afspraak een telefoontje van ‘Kees van de DKDB’ (Dienst Koninklijke en Diplomatieke Beveiliging), die alvast langskomt voor een voorverkenning. Wat hij dan allemaal doet, moet geheim blijven. Op de dag zelf komt Kees een uur voor de afspraak met een collega om weer alles te checken en pas dan komt de ‘Te Beveiligen Persoon’ zelf binnen, in gezelschap van een chauffeur met kogelwerend vest.

Hoewel de Nationaal Coördinator Terrorismedebestrijding en Veiligheid (NCTV) vanwege ‘veiligheidsoverwegingen’ niet kan zeggen hoeveel mensen er op dit moment beveiligd worden, zijn het er volgens meerdere bronnen ‘meer dan ooit’. De moorden op advocaat Derk Wiersum en journalist Peter R. de Vries en de aanslagen op de redacties van *Panorama* en *De Telegraaf* hebben aangetoond dat criminelen bereid zijn grof geweld te gebruiken tegen hun tegenstanders in ‘de bovenwereld’. Het gevaar waar eerder alleen mee bedreigd werd, is voorstelbaar geworden. ‘We hebben nu overal in het OM mensen in de beveiliging. Dat was voor de moord op advocaat Wiersum niet zo, of in ieder geval niet zo massaal’, zegt een prominente officier van justitie.

Met name rechters, officieren van justitie, advocaten en (misdaad)journalisten hebben vanwege hun beroep te maken met dreiging uit de georganiseerde misdaad. Over die laatste twee beroepsgroepen hebben we vaker gelezen en gehoord, zoals in het interne onderzoek dat de Nederlandse Orde van Advocaten vorig jaar liet uitvoeren. De helft van de advocaten bleek alleen al gedurende het jaar 2021 met agressie te maken te hebben gehad. Vier op de tien hadden zelfs te maken met meerdere incidenten. 21 procent overwoog weleens te stoppen

met de advocatuur. Het jaar ervoor liet meldpunt PersVeilig de veiligheid van journalisten onderzoeken, daaruit bleek dat acht op de tien journalisten met agressie of dreiging te maken hadden gehad.

John van den Heuvel, misdaadverslaggever van *De Telegraaf*, leeft al sinds december 2017 met de zwaarste vorm van bewaking. ‘Ik ben gaan schrijven over deze groep zonder me te realiseren dat ik en mijn gezin bijna zes jaar later nog steeds met continue beveiliging te maken hebben.’

Over de magistratuur, de officieren van justitie en rechters van Nederland, ontbreken openbare cijfers. Omdat we ons afvroegen hoe zij hun werk blijven doen onder toenemende dreiging van geweld besloten Investico en *De Groene Amsterdammer* het te onderzoeken. Hoe vaak hebben rechters en officieren van justitie te maken met agressie en intimidatie? En wat is de invloed daarvan op hun dagelijkse werk? Maken ze zich zorgen over de rechtsstaat?

Om antwoorden te krijgen op die vragen, zijn we niet alleen in gesprek gegaan met officieren en rechters (zie pagina 24 van deze *Groene*), maar hebben we ook een enquête uitgezet onder leden van hun vakbond, de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (NVvR). Er reageerden bijna vierhonderd officieren van justitie,

‘Ik zou geen high impact-zaak doen. Ik heb een jong gezin, laat anderen die zaken maar doen’

rechters, raadsheren en advocaten-generaal, uit het hele land.

Meer dan de helft van de respondenten heeft zelf te maken gehad met bedreigingen, van de officieren is dat zelfs twee derde. Die variëren van online bedreigingen en onvrede die ‘duidelijk geuit wordt’ in de rechtszaal, tot magistraten die thuis worden opgezocht en fysieke (doods)bedreigingen. Een aanklager laat weten: ‘In twee gevallen moest ik als zaakofficier en later nog als advocaat-generaal geliquideerd worden, volgens informatie van de Criminele Inlichtingendienst.’

Nederland heeft 2500 rechters, bijna tien procent daarvan reageerde op de enquête. Van de negenhonderd officieren die ons land kent heeft zo’n vijftien procent gereageerd. In totaal waren er bijna vierhonderd respondenten. Het is de eerste keer dat er op deze schaal cijfers over de impact van toegenomen dreiging op het werk van de magistratuur naar buiten komen.

Die dreiging neemt toe: veertig procent van de officieren en rechters voelt zich de afgelopen

vijf jaar onveilig in het werk. De helft van de officieren zegt het werk daardoor anders te doen. Respondenten zeggen meer op hun hoede te zijn, schermen hun gegevens beter af, laten betere sloten op deuren zetten en delen minder van hun werk met hun omgeving. 'Zo onbevangen als ik vroeger was, kan ik niet meer zijn.' Ze laten ook weten dat het invloed heeft op het gezinsleven. 'Kinderen van veel officieren weten dat ze niet zomaar gegevens mogen delen, voorzichtig moeten zijn op sociale media en niet hun eigen naam moeten gebruiken.'

Het heeft ook tot gevolg dat minder collega's bij de afdeling Ondernijning willen werken, zegt een officier die we spreken. 'Het was altijd de toppositie, iets waar je naartoe werkte in je carrière. Maar nu zien we dat mensen liever *high impact crimes* gaan doen, waar je ook veel kan leren, maar wat als minder gevaarlijk wordt gezien. Er was niet lang geleden een vacature bij Ondernijning waar helemaal niemand op heeft gesolliciteerd. Dat was een paar jaar geleden ondenkbaar.'

Bijna een op de tien respondenten weigert

wel eens een zaak uit veiligheidsoverwegingen. 'Ik zou geen *high impact*-zaak doen. Ik heb een jong gezin, laat anderen die zaken maar doen. Ik denk sinds advocaat Derk Wiersum dan eerst aan mijzelf.'

Die zorgen leven breed. Meerdere officieren en rechters zeggen nooit een zaak als het Marengo-proces te willen doen. Daarin staat de criminele organisatie van Ridouan Taghi terecht, die verdacht wordt van veel liquidaties. 'Het dreigingsniveau is veel te hoog', schrijft een rechter. Ook zeggen veel mensen geen zaken te willen doen waarvoor ze beveiligd moeten worden, 'dat wil ik mezelf en mijn gezin niet aandoen'. Meerdere respondenten schrijven: 'Het is wachten op een moord op een officier van justitie of rechter.' Zo'n acht procent overweegt uit veiligheidsoverwegingen wel eens te stoppen met dit werk.

Liefst negentig procent van de respondenten zegt zich zorgen te maken over de verharding van de onderwereld en de invloed daarvan op de rechtsstaat. Een officier schrijft: 'Ik maak me heel veel zorgen! Het lijkt een verloren strijd waarin wij het met waterpistooltjes moeten opnemen tegen automatische wapens. We zijn volstrekt onvoldoende uitgerust om deze strijd enigszins eerlijk te kunnen voeren. (...) Wat als de eerste rechter of officier wordt neergeschoten? Zijn er dan nog collega's genoeg die het werk willen doen?' 'Hoewel de uitkomsten ons niet verrassen, onderstreept dit nogmaals het belang van dit thema', laat de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (NVvR) in een schriftelijke reactie weten. 'Onze leden laten zich niet uit het veld slaan, maar zijn tegelijkertijd niet immuun voor bedreigingen en intimidatie.'

De NVvR zegt het onderwerp intern ook al eerder aangekaart te hebben. 'Rechters en officieren van justitie willen hun werk goed kunnen doen, in veiligheid', schrijft de vereniging. 'Dat is niet meer vanzelfsprekend, dat blijkt ook uit deze enquête.'

Het Openbaar Ministerie zegt in reactie op de enquête: 'De resultaten verbazen ons niet, maar ze zijn hoe dan ook confronterend. In de afgelopen jaren is de georganiseerde criminaliteit steeds zichtbaarder geworden en richt geweld zich vaker op "gezagsdragers". De aandacht voor veiligheid is binnen het OM niet nieuw, maar de laatste jaren wel toegenomen.'

Verder laat het Openbaar Ministerie weten dat het de verantwoordelijkheid onderkent om

Bijna negentig procent van de respondenten maakt zich zorgen om de rechtsstaat

De enquête

Deze enquête werd gehouden in het kader van een groter onderzoek van *Investico* en *De Groene Amsterdammer* naar de impact van de verharding van de criminele wereld op de rechtsstaat. Dit onderzoek staat op pagina 24 in deze *Groene* en wordt op zaterdag 4 november uitgezonden door radioprogramma *Argos*, om 14.00 uur op Radio 1.

als werkgever medewerkers zo goed mogelijk voor te bereiden op intimidatie en bedreiging en om ze te helpen als het echt gebeurt. 'De onderzoeksresultaten onderstrepen het belang hiervan.'

Hebben de verharding van de onderwereld en de dreiging, die in alle gelederen van de rechtsstaat doorsijpelt, invloed op rechters en officieren? Het simpele antwoord is: ja. Als bijna negentig procent van de officieren en rechters die reageren op de enquête zich zorgen maakt om de rechtsstaat, bijna de helft bang is en een op de drie daardoor het werk anders doet, is dat de onvermijdelijke conclusie. Tel daarbij op dat er meer OM'ers dan ooit worden beveiligd omdat ze vanwege hun werk gevaar lopen.

Experts maken wel eens een onderscheid tussen een militaire campagne en een terreurcampagne: een militaire campagne tast de tegenstander aan, een terreurcampagne tast de wil van de tegenstander aan. Dat laatste lijkt in Nederland nu te gebeuren: de angst begint in de haarvaten van de rechtsstaat te kruipen.

Het maakt indruk, hebben we zelf ervaren, als Kees en zijn collega's op de redactie langskomen voor een voorverkenning en later met de Te Beveiligen Persoon. Collega's vragen half grappend en half ernstig of ze hier nog wel veilig zijn en of het verstandig is om nu kogelwerend glas in de ramen te plaatsen. En dit zijn mensen die zelf geen enkel gevaar lopen, die een uurtje getuige zijn van 'het circus' van beveiligers, zoals iemand die beveiligd werd het noemt.

Hoe moet dat zijn als je officier van justitie of rechter bent, meerdere collega's altijd en overal beveiligd worden en je zelf aan zaken werkt? Als je weet dat er continu gevaar dreigt vanwege het werk dat je doet? Is het dan heel gek dat je dingen anders doet in je werk?

Hoe heftig dat is, bleek ook in de gesprekken die we voerden. Veel betrokkenen werden emotioneel toen we het onderwerp aanroerden. Omdat het niet alleen veel invloed heeft op je eigen leven, maar ook op dat van je naasten. En omdat het zo lastig te bepalen is wanneer de beveiliging kan worden afgeschaald. Maar, zegt een OM'er die we spraken: 'Zelfs als er iemand van een zaak stapt of gedwongen wordt op te stappen, zal er altijd een officier van justitie opstaan om die zaak op te pakken.' ■